

HVORDAN SKAL VI DEKKE SELVMORD?

Resultatene fra Fireni-utvalgets
undersøkelse av erfaringene med VVP 4.9
blant NJs og NRs medlemmer januar 2023

21.04.2023
Trond Idås

Innholdsfortegnelse

1. Bakgrunn	4
2. Undersøkelsen	4
3. Resultater	6
4. Påvirker formuleringene i VVP 4.9 omfanget av omtale?	10
Vedlegg 1: Spørreskjemaet	12
Vedlegg 2: Deltakernes svar på åpne spørsmål	15

Sammendrag:

- Tre av fire journalister og redaktører mener at vi bør ha et eget punkt om selvmord i Vær Varsom-plakaten (VVP).
- De fleste av disse mener at dagens VVP 4.9 bør endres fordi formuleringene skaper usikkerhet.
- Problemet oppleves som spesielt stort blant de som ofte omtaler selvmord.
- En av tre dekker sjelden selvmord fordi de er usikre på presseetikken.
- Journalister og redaktører i lokale medier dekker i noe mindre grad selvmord enn kolleger i nasjonale medier.
- Halvparten svarer at restriktive holdninger i redaksjonen er en årsak til lite dekning av selvmord.
- Undersøkelsen tyder på at usikkerhet knyttet til VVP 4.9 er en årsak til den restriktive holdningen i redaksjonene.
- Undersøkelsen viser en sammenheng mellom usikkerhet om formuleringene i VVP 4.9, at journalister velger å ikke dekke selvmord, og også at redaksjonene er restriktive i sin dekning av samfunnsproblemet.

1. Bakgrunn

Styret i Norsk Presseforbund vedtok i mars 2022 å igangsette et arbeid for å vurdere mulige revisjoner av punkter i Vær Varsom-plakaten (VVP). I august 2022 ble et utvalg utpekt for å vurdere behovet for en endring og eventuelt foreslå en endring av VVP 4.9 om selvmord og selvmordsforsøk.

1.1 Punkt 4.9 i VVP lyder slik:

Vær varsom ved omtale av selvmord og selvmordsforsøk. Unngå omtale som ikke er nødvendig for å oppfylle allmenne informasjonsbehov. Unngå beskrivelse av metode eller andre forhold som kan bidra til å utløse flere selvmordshandlinger.

Utvalgets mandat:

- Utvalget bes om å gjøre en vurdering av om det er behov for endring av Vær Varsom-plakatens 4.9, og legge frem eventuelt forslag om dette.
- Utvalget bør innhente informasjon om presseetisk regelverk og praksis på feltet fra andre selvjustisordninger.
- Utvalget bør ha utstrakt kontakt med fagmiljøer innen feltet, og hente innspill fra disse.
- Utvalget kan også vurdere eventuell endring av andre punkt i VVPs kapittel 4, dersom det er naturlig i forlengelsen av evt. forslag til endring av VVP 4.9.
- Utvalget leverer rapport med eventuelt endringsforslag til NPs generalsekretær.

1.2 Utvalget har denne sammensetningen:

Erik Sønsteli, Oppland Arbeiderblad, leder
Annemarte Moland, Aftenposten
Anders Lie Brenna, EnergyWatch
Trond Idås, Norsk Journalistlag
Reidun Kjelling Nybø, Norsk Redaktørforening
Per-Arne Kalbakk, NRK
Ann-Inger Borstad, Adresseavisen.
NP-sekretariatet: Trude Hansen

Denne rapporten oppsummerer en del av funnene fra en spørreundersøkelse som utvalget har gjennomført som en del av arbeidet. Hovedmålet med undersøkelsen er å kartlegge erfaringene med dagen VVP 4.9.

2. Undersøkelsen

Denne rapporten baserer seg på en spørreundersøkelse som ble sendt per e-post til alle yrkesaktive medlemmer i NJ og NR i midten av januar 2023. 1630 besvarte hele eller deler av

undersøkelsen. I denne rapporten har vi bare tatt med svarene fra de 1186 som har svart på alle relevante spørsmål.

2.1 Hva har vi spurt om?

Demografi: Undersøkelsen inneholdt spørsmål om kjønn, alder, funksjon og målgruppe/type medium vedkommende arbeidet for. I analysene kommer vi til å sammenlikne respondenter fra lokale, regionale og nasjonale medier der det er naturlig. I disse analysene er ikke journalister og redaktører i Fagpressen og Magasinene med.

Trenger vi VVP 4.9: Et første spørsmål var: *‘Trenger vi et eget punkt om selvmord/selvordsforsøk i Vær Varsom-plakaten?’*. Det var seks svaralternativer: a) Ja, b) Ja, og dagens ordlyd fungerer tilfredsstillende, c) Ja, men dagens ordlyd bør endres, d) Nei, hensynene som bør tas er fanget opp av andre punkter i VVP, e) Nei, men selvmord kan nevnes i forbindelse med et av de andre «omtanke»-punktene i VVP – f.eks. 3.9. eller 4.6.’

Erfaring med selvmord som tema: Vi har med spørsmål om respondentenes personlige erfaringer med å dekke selvmord. Dette ble undersøkt med spørsmålet: *‘Hvor ofte møter du selvmord som tema i jobben din?’* Svaralternativene var a. Daglig, b. Ukentlig, c. Månedlig, d. Sjeldnere, e. Aldri. I analysene har vi delt (dikotomisert) svarene i a) Månedlig eller oftere og b) Sjelden/aldri.

Erfaring med VVP 4.9: Respondentenes erfaringer med å benytte 4.9 som veileder er undersøkt med seks påstander der respondentene blir bedt om å svare på hvor enige de er i hver av påstandene på en 5-punkts skala fra ‘Helt uenig’ til ‘Helt enig’, med ‘Vet ikke’ som et sjette alternativ. Spørreskjemaet ligger i Vedlegg 1. De tre første påstandene beskriver positive erfaringer med dagens 4.9, mens de tre siste påstandene beskriver negative erfaringer med 4.9. Enkelte steder i rapporten har vi summert de tre positive svare og de tre negative svarene i to underskalaer/subskalaer, der den ene er kalt ‘4.9 Fungerer godt’, mens den andre er kalt ‘4.9 Begrenser omtale’.

Møte med selvmord i jobben: Det neste spørsmålet kartlegger hvordan respondentene møter temaet selvmord i jobb. Dette er undersøkt med fem påstander, der respondenten blir bedt om å svare på hvor enige de er i påstander på en 5-punkts skala fra ‘Helt uenig’ til ‘Helt enig’. ‘Vet ikke’ var også et alternativ. Temaene som ble undersøkt var blant annet hensynet til pårørende, egen usikkerhet på etikken og restriksjoner i redaksjonen. Spørsmålet ligger i Vedlegg 1.

Undersøkelsen inneholdt også et spørsmål der respondentene ble bedt om å svare på hvordan de ville løst en praktisk situasjon. Svarene på det spørsmålet er ikke med i rapporten.

3. Resultater

3.1 Demografi

Som det går fram av Tabell 1 er det en omtrent like stor andel kvinner som menn som har deltatt i undersøkelsen. Dette tilsier at kvinner er litt overrepresentert sammenliknet med medlemsmassen i NJ (46 % kvinner) og NR (36 % kvinner). Alderen er omtrent på snittet til NJs medlemmer, 46,5 år. Også spredningen når det gjelder funksjoner og type medium ser ut til å være i samsvar med hvor medlemmene i NJ og NR arbeider.

Tabell 1	
Demografi	%
Kvinner	48
Menn	52
Annet	0,2
Alder – snitt	46,5 år
Funksjon	%
Journalist/Fotograf	68
Redigerer/Regi/Produsent	5
Vaktsjef/Rep.leder/Vaktsjef	10
Leder/Redaktør	8
Ansvarlig redaktør	5
Annet	4
Målgruppe:	%
Lokalt	29
Regionalt	18
Nasjonalt	40
Fagpresse	7
Magasin	2
Annet	3

3.2 Hvor ofte møter du selvmord som tema i jobben din?

Det første spørsmålet i undersøkelsen var erfaringene journalistene og redaktørene hadde med temaet selvmord gjennom jobben. Spørsmålsstillingen innebærer ikke nødvendigvis at de har

dekket selvmord og publisert artikler om temaet. Det fanger også opp at de kan ha diskutert en hendelse, men valgt å ikke dekke den.

Syv av ti svarte at de 'Sjelden eller aldri' berører temaet selvmord i jobbsammenheng. En av fire er i kontakt med temaet ca. en gang i måneden, mens seks prosent har det på agendaen minst en gang i uka. I Tabell 2 har vi splittet resultatene på type medium.

Tabell 2		
Hvor ofte møter du selvmord som tema i jobben din?		
	Månedlig eller oftere	Sjelden/Aldri
Alle	30 %	70 %
Lokale medier	28 %	72 %
Regionale medier	32 %	68 %
Nasjonale medier	34 %	66 %

Undersøkelsen viser altså at journalister og redaktører i lokale medier litt sjeldnere enn kolleger i regionale og nasjonale medier møter selvmord som tema i jobbsammenheng, noe som er tankevekkende fordi selvmord i større eller mindre grad rammer lokalsamfunn over hele landet.

3.3 Trenger vi et eget punkt for selvmord i VVP?

Sitat hentet fra åpent spørsmål:

«4.9 bør fjernes, da samme aktsomhet som i kriminalsaker, ulykker og sensitivt helsestoff er gjeldende. Forskning knyttet til omtale av selvmord er sprikende og gir ikke noen fasit for hvordan pressen skal forholde seg.»

Et neste spørsmål var om journalistene og redaktørene mente at det bør være et eget punkt om selvmord i Vær Varsom-plakaten. Tre av fire svarer 'Ja' på dette spørsmålet, 16 prosent svarte 'Nei', mens 10 prosent svarte 'Vet ikke'.

I de 75 prosentene som svarte et av Ja-alternativene, inngikk 16 prosent som svarte: 'Ja, og dagens formuleringer fungerer tilfredsstillende', 34 prosent som svarte 'Ja, men dagens ordlyd bør endres', og 25 prosent som ganske enkelt svarte 'Ja'.

Av de 16 prosentene som svarte 'Nei', inngikk fem prosent som svarte 'Nei, hensyn som bør tas er fanget opp av andre punkter i VVP', og 11 prosent som svarte 'Nei, men selvmord kan nevnes i forbindelse med et av de andre "omtanke-punktene" i VVP'.

Det var ikke nevneverdige forskjeller i svarene fra journalister og redaktører i lokale, regionale eller nasjonale medier, og heller ikke mellom de som arbeidet i medier dekket selvmord 'Månedlig eller oftere', eller 'Sjeldent/aldri'.

3.4 Hvor enig var respondentene i at ordlyden i VVP 4.9. fungerer?

To sitater hentet fra undersøkelsen:

«La 4.9 stå! Dette er for komplisert til at en plakat kan avgjøre omtale eller ei. Her trengs løpende etiske vurderinger.»

«For en ung journalist oppleves punktet som en enkel utvei for å slippe å snakke om noe som åpenbart er vanskelig.»

Undersøkelsen inneholdt seks påstander om VVP 4.9. De tre første kartla i hvilken grad journalistene opplevde at punktet gir a) tilstrekkelig veiledning, b) tydelige nok råd, og c) gjenspeiler åpenheten i samfunnet om selvmord. Fire av ti respondenter svarte at punktet gir tilstrekkelig veiledning, ca. halvparten svarte at rådende var tydelige nok, mens tre av ti var enig i at 4.9 gjenspeiler nivået på åpenhet i samfunnsdebatten.

Det var ikke nevneverdige forskjeller mellom svarene fra lokale, regionale og nasjonale medier.

Da vi splittet svarene mellom de som dekker selvmord 'Månedlig eller oftere' og 'Sjelden/Aldri', fant vi forskjeller. Det er et tydelig skille mellom de som har praktisk erfaring med 4.9 og andre journalister og redaktører:

Tabell 3		
Andelen som er enig i at 4.9 gir tilstrekkelig veiledning, tydelige råd og gjenspeiler samfunnet		
	Månedlig eller oftere	Sjelden/Aldri
4.9 gir tilstrekkelig veiledning	33 %	47 %
4.9 gir tydelige råd	48 %	56 %
4.9 gjenspeiler åpenheten i samfunnet	24 %	34 %

Undersøkelsen viser altså at de som bruker VVP 4.9 jevnlig, er vesentlig mindre fornøyd med dagens formuleringer enn de som ikke har den samme praktiske erfaringen

3.5 Hvor enig var respondentene i at ordlyden i VVP 4.9. virker begrensende?

De tre neste spørsmålene tok for seg sider ved dagens formuleringer i 4.9 som kan bidra til usikkerhet, og at redaksjonene velger å ikke dekke selvmord. Det første spørsmålet var om 4.9 generelt skaper usikkerhet, de neste spørsmålet var om formuleringen: *'Unngå omtale som ikke er nødvendig...'*, eller c) formuleringen *'Unngå beskrivelse av metode eller andre forhold...'* bidro til at journalister og redaktører unngikk å omtale selvmord.

Svarene i tabell 4 er splittet på samme måte som over:

Tabell 4		
Andelen som er enig i at 4.9 bidrar til at journalister og redaktører <u>unngår å dekke selvmord</u>		
	Månedlig eller oftere	Sjelden/Aldri
4.9 fordi den skaper usikkerhet	60 %	46 %
4.9 pga 'Unngå omtale som ikke er nødvendig'	79 %	68 %
4.9 pga 'Unngå beskrivelse av metode...'	63 %	52 %

Heller ikke når det gjaldt disse spørsmålene var det nevneverdig forskjell mellom lokale, regionale medier, men som Tabell 4 viser var journalistene og redaktørene gjennomgående enig i at dagens formuleringer fører til at mediene legger bånd på seg i dekingen av selvmord.

Også her er det særlig de som har et praktisk forhold til bruken av punktet som opplever formuleringene som begrensende.

Svarene i de tre påstandene som er beskrevet i 3.4 er slått sammen i en sumskala som måler i hvilken grad respondenten mener at 4.9 fungerer godt som veileder i dekingen av selvmord. På samme måte er de tre påstandene i 3.5 samlet i en sumskala som måler i hvilken grad journalistene og redaktørene opplever at 4.9 virker begrensende for omtalen av selvmord. Vi kommer tilbake til disse skalaene i kap. 4 nedenfor.

3.6 Påstander om egne erfaringer med dekingen av selvmord

Sitat hentet fra undersøkelsen:

«Jeg har jobbet med et av de største journalistiske prosjektene rundt selvmord, så jeg kan ikke si at jeg unngår det, men samtidig har jeg en respekt for at det for de nærmeste kan være sårt

og vanskelig og at vi må være varsomme av hensynet til dem og til de døde. Selv om noe er vanskelig betyr det ikke, at vi ikke skal lage journalistikk på det.»

Det neste spørsmålet i undersøkelsen omhandlet respondentens egne erfaringer med å dekke selvmord gjennom fem påstander, der den første, a), var hvorvidt journalisten/redaktøren omtalte selvmord der det ble opplevd som naturlig. De tre neste påstandene omhandlet i hvilken grad respondenten opplevde at dekningen ble begrenset av b) hensynet til de rammede, c) egen usikkerhet om presseetikken, eller d) at redaksjonen var restriktiv med omtalen av selvmord. Det var også med en siste påstand, e), som omhandlet i hvilken grad mediene bør omtale selvmord som samfunnsproblem. Bare tre prosent var uenig i at mediene bør gjøre det, så det går vi ikke nærmere inn på her.

To av tre journalister svarte at de omtaler selvmord der de synes at det er naturlig. Seks av ti syntes det var vanskelig å omtale selvmord av hensyn til de rammede, tre av ti svarte at de sjelden omtalte selvmord fordi de var usikre på hvor de presseetiske grensene går. Fire av ti svarte at de gjerne skulle ha omtalt selvmord oftere, men at redaksjonen de arbeider for er restriktive med omtale av selvmord.

Det var ikke vesentlige forskjeller mellom respondenter i lokale, regionale og nasjonale medier. Journalister/redaktører i de nasjonale mediene svarte i litt større grad at de omtalte selvmord der de syntes at det var naturlig. De opplever også i litt større grad at redaksjonen var restriktiv med å omtale selvmord enn kolleger i lokale mediene. Samtidig er journalistene og redaktørene fra de nasjonale mediene mindre usikre på de etiske reglene, og de synes i mindre grad at hensynet til de rammede var et problem.

Når vi sammenlikner svarene fra respondenter som 'Sjelden/aldri' dekker selvmord med de som gjør det 'Månedlig eller oftere', opplever de som sjelden omtaler selvmord i større grad at hensynet til de rammede er et problem, mens de som omtaler selvmord 'Månedlig eller oftere' i større grad svarte at redaksjonen la restriksjoner på hvor ofte mediet skulle omtale selvmord. For å snu litt på det siste funnet, er det altså ikke nødvendigvis restriksjoner i redaksjonen som er årsaken til at de sjelden omtaler selvmord, noe vi skal se nærmere på i neste del av analysen.

4. Påvirker formuleringene i VVP 4.9 omfanget av omtale?

Det siste temaet i denne undersøkelsen er i hvilken grad det er et mønster mellom formuleringene i VVP 4.9 og om journalistene/redaktørene svarer at de omtaler selvmord. Vi

har da sett på i hvilken grad journalistene/redaktørene på den ene siden opplever at VVP 4.9 fungerer godt eller skaper usikkerhet/begrensninger, og på den andre siden svarer at de sjelden omtaler selvmord fordi de selv er usikre på presseetikken, eller at redaksjonen er restriktiv på omtale av selvmord.

For å undersøke dette har vi benyttet de to sumvariablene vi beskrev i 3.5, der den ene er summen av i hvilken grad respondentene opplever at 4.9 fungerer godt, og den andre er summen av i hvilken grad 4.9 fører til at de unngår å omtale selvmord.

Analysene viser på den ene siden at en høy skår på sumvariabelen som måler om 4.9 fungerer godt, henger signifikant sammen med a) en lav skår på variablene som måler om journalisten unngår å dekke selvmord ettersom vedkommende er usikker på hvor de presseetiske grensene går, og, b), en lav skår på at redaksjonen er restriktiv med å omtale selvmord.

Analysen viser videre at de som svarer at 4.9 bidrar til at de unngår å omtale selvmord, i signifikant større grad svarer at a) usikkerheten på presseetikken er årsaken til at de ikke omtaler selvmord oftere, b), en høyere skår på at redaksjonen er restriktiv med å omtale selvmord.

Dette er undersøkt med en korrelasjonsanalyse. Resultatene er gjengitt i Tabell 5.

Tabell 5			
Samvariasjonen mellom 4.9 omfanget av dekning av selvmord			
	4.9 fungerer godt	4.9 begrenser omtale	Usikker på etikken
4.9 fungerer godt			
4.9 begrenser omtale	-0.551**		
Usikker på etikken	-0.244**	0.317**	
Restriktive med omtale	-0.269**	0.392**	0.395**
** p < .001			

Oppsummert tyder denne analysen på at dagens formuleringer i VVP 4.9 virker begrensende på omfanget av omtale av selvmord, både fordi formuleringene gjør at journalister og redaktører unngår å dekke selvmord fordi de er usikre på de etiske rammene, og fordi de virker begrensende på i hvilken grad redaksjonene de arbeider for omtaler selvmord.

Vedlegg I

VVP 4.9-utvalget

UNDERSØKELSE OM SELVMORDSOMTALE

1. Hvor ofte møter du selvmord som tema i jobben din?

- a. Daglig
- b. Ukentlig
- c. Månedlig
- d. Sjeldnere
- e. Aldri
- f. Vet ikke/uaktuelt å svare

2. Vær varsom-plakaten (VVP) har følgende punkt om omtale av selvmord og selvmordsforsøk:

4.9. Vær varsom ved omtale av selvmord og selvmordsforsøk. Unngå omtale som ikke er nødvendig for å oppfylle allmenne informasjonsbehov. Unngå beskrivelse av metode eller andre forhold som kan bidra til å utløse flere selvmordshandlinger.

Hvor enig er du i følgende påstander om ordlyden i punktet 4.9:

Svaralternativer 0 = Helt uenig; 1 = Uenig; 2 = Verken eller; 3 = Enig; 4 = Helt enig; 5) = Vet ikke/ikke relevant

- a) Punktet gir tilstrekkelig veiledning i møte med temaet selvmord og selvmordsforsøk.
- b) Punktet gir tydelige råd om hva vi må være varsomme med når det gjelder selvmordsomtale.
- c) Punktet gjenspeiler det nivået av åpenhet som vi har i det norske samfunnet i dag.
- d) Punktet skaper usikkerhet om hvordan vi bør omtale selvmord.
- e) Formuleringen: «Unngå omtale» bidrar til at journalister/redaktører unngår å omtale selvmord.
- f) Formuleringen «Unngå omtale som ikke er nødvendig for å oppfylle allmenne informasjonsbehov» bidrar til at journalister/redaktører unngår å omtale selvmord.

Kommenter gjerne!

(tekstfelt)

3. Hvor enig er du med følgende påstander om hvordan du møter temaet selvmord i jobben din som journalist/redaktør?

Svaralternativer 0 = Helt uenig; 1 = Uenig; 2 = Verken eller; 3 = Enig; 4 = Helt enig; 5) = Vet ikke/ikke relevant

- a) Jeg omtaler selvmord i de sakene der jeg synes det er naturlig.
- b) Jeg omtaler selvmord, men synes det er vanskelig av hensyn til de som er rammet.
- c) Jeg forsøker å omtale selvmord, men synes det er vanskelig av hensyn til de som er rammet.
- d) Jeg vil gjerne omtale selvmord på en mer åpen måte, men i vår redaksjon er vi restriktive med omtale av selvmord.
- d) Mediene må omtale selvmord som det store samfunnsproblemet det er.
- e) **Kommenter gjerne!**
(tekstfelt)

4. Trenger vi et eget punkt om selvmord/selvordsforsøk i Vær Varsom-plakaten?

- a) Ja!
- b) Ja, g dagens ordlyd fungerer tilfredsstillende.
- c) Ja, men dagens ordlyd bør endres.
- d) Nei. Hensynene som bør tas i dekningen av selvmord er fanget opp av andre punkter i VVP.
- e) Nei, men selvmord kan nevnes i forbindelse med et av de andre «omtanke»-punktene i VVP – f. eks. 3.9 eller 4.6.
- f) Vet ikke

Kommenter gjerne!

(tekstfelt)

5. Hvordan ville du/din redaksjon løst denne saken:

Du har dekket en leteaksjon som har pågått over flere timer, og dekningen har toppet din nettavis hele ettermiddagen. Store ressurser fra nødetatene har jobbet med saken, og leteaksjonen har vært godt synlig for befolkningen. Nå opplyser innsatsleder at den savnede er funnet og at det er dreier seg om et selvmord og også at de pårørende er varslet.

Hvordan ville du/din redaksjon håndtert denne opplysningen?

- a) Vi ville publisert en sak om at vedkommende er funnet, men ikke tatt med dødsårsaken
- b) Vi ville publisert en sak om at vedkommende er funnet og tatt med dødsårsaken med forbehold

- c) Vi ville publisert en sak om at vedkommende er funnet død og brukt en omskriving som «det er ikke mistanke om noe kriminelt»
- d) Vi ville publisert en sak om at vedkommende er funnet og vurdert å gå ut med informasjon om at det var selvmord på et seinere tidspunkt.
- e) Vi ville ikke laget en sak siden det er snakk om et selvmord. Vet ikke/Uaktuelt å svare
- f) Vet ikke/Uaktuelt å svare

Kommenter gjerne!

(tekstfelt)

6. Hva er den primære målgruppen for mediet du arbeider for:

- a. Lokalt
- b. Regionalt
- c. Nasjonalt
- d. Fagpresse
- e. Magasin

7. Kjønn

- a. Kvinne
- b. Mann
- c. Annet

8. Fødselsår

- a. «Rullgardin»

9. Stilling/Funksjon

- a. Journalist/fotograf
- b. Redigerer/Regi/Produsent
- c. Vaktsjef/Reportasjeleder/Frontsjef
- d. Leder/Redaktør
- e. Ansvarlig redaktør
- f. Annet

Vedlegg 2

«Vanskelig betyr ikke at man skal la være.»

655 tekstsvar – et forsøk på oppsummering
(Reidun Kjelling Nybø)

- Et flertall av de som kommenterer undersøkelsen ønsker en endring i retning større åpenhet. Et mindretall ønsker status quo.
- Det er stor usikkerhet rundt hvordan selvmord bør omtales.
- Mange oppfatter dagens punkt som utdatert og lite treffsikkert – bruker ord som «ullent», «uklart», «vagt», «utydelig» og «vanskelig å forholde seg til».
- Mange sier at de savner tydeligere retningslinjer rundt selvmordsomtale. Flere nevner NR sin veileder som en støtte, men enda flere etterlyser veiledning og kjenner åpenbart ikke til eksisterende veileder.
- Flere påpeker at det er hensynet til de pårørende som må vektlegges tyngst når man avgjør hva som skal publiseres.
- Mange påpeker at vi ikke er i stand til å vurdere smitteeffekt og flere etterlyser forskning og dokumentasjon på dette feltet.
- Noen få vil at vi skal kvitte oss med 4.9 helt.

Sitater:

GENERELT

«Vp er nok utdatert på dette punktet.»

«Selvmord er et samfunnsproblem, og tematikken bør egentlig regnes under allmenne informasjonsbehov.»

«...Dessuten tenker for få journalister på at selvmord ofte er et symptom på enorm systemsvikt som det er vårt fordømte jobb å vise, avsløre og ansvarliggjøre....»

«Punktet kan leses som en oppfordring til å unngå å skrive om det, at den kan skremme vekk redaktører og journalister til å skrive om det som faktisk er et viktig tema å belyse.»

«Punktet har overlevert seg selv og bør fjernes helt.»

«For redaktørene blir det fort en sovepute for å unngå å omtale et samfunnsproblem.»

«Punktet fungerer kun avskrekkende. Det ivaretar ikke at det innimellom kan være av offentlig interesse/av avgjørende viktighet å opplyse om selvmord. Og det gjenspeiler heller ikke at samfunnet diskuterer selvmord mer åpent enn før.»

«Omtale av selvmord er like lite en privatsak som konemishandling og overgrep mot barn. Fortsatt henger religiøse vrangforestillinger igjen som en tåke over dette store samfunnsproblemet.»

«Det jeg savner er mer klare retningslinjer i hvordan omtale selvmord. I dag erfarer jeg at vi omtaler selvmord kun i portrett-intervju, rundt Verdens dag for psykisk helse eller ved hendelser som leteaksjoner. Her er det heller ikke klare retningslinjer for hvordan dette skal håndteres, og min yrkesmessige erfaring er da at det starter med en leteaksjon, som vi etter hvert fjerner fra front eller ikke omtaler i det hele tatt i frykt for å trå feil i forhold til Vær-Varsom-plakaten, etterlatte eller være med å «trigge» til flere selvmord. Selvmord er et kjent helseproblem, og berører svært mange i befolkningen hvert år, men dette kommer svært sjeldent frem i media. Selv måtte jeg avpublisere to leteaksjoner vinteren 2021 som endte som helseoppdrag i forbindelse med selvmord, fordi jeg var usikker på retningslinjer her.»

«Medias holdning og praksis bidrar sterkt til at selvmord dessverre behandles som et tabu-tema i samfunnet. Punktet bør moderniseres, ikke for at det skal bli enklere med uønsket/uetisk omtale av selvmord, men for å kunne behandle det som en folkesykdom.»

«La 4.9 stå! Dette er for komplisert til at en plakat kan avgjøre omtale eller ei. Her trengs løpende etiske vurderinger.»

«For en ung journalist oppleves punktet som en enkel utvei for å slippe å snakke om noe som åpenbart er vanskelig.»

«Jeg synes formuleringene i VVP balanserer de ulike dilemmaene på en fin måte, og at norsk presse generelt har blitt bedre til å omtale selvmord på en balansert måte. Jeg ser ikke behov for å endre formuleringene.»

«Jeg opplever at det nesten ikke er lov å omtale selvmord. Jeg tror at det for mange etterlatte hadde vært lettere om en leste mer om det. Det er lett p føle seg alene og ikke forstår. Hilsen ei som har opplevd selvmord i egen familie.»

«Hva menes med «andre forhold»? «Unngå beskrivelse av metode eller andre forhold som kan bidra til å utløse flere selvmordshandlinger» bidrar til at journalister/redaktører unngår å omtale selvmord.» Jeg vil vite hva disse andre forholdene er.»

«Har opplevd at punktet tas ut av sammenheng og benyttes av interesseorganisasjoner og media for å stoppe/hindre satire.»

«Detaljerte oppskrifter bør jo ikkje publiserast, men mange forhold kring sjølvord treng å koma fram i lyset, særleg dette med skjulte «mørke» kontoar på sisiale medier, livestreaming og den slags. At det får pågå i stillhet er langt farlegare enn å skrive om det. Då kan pårørande oppdage og forhindre/hjelpe. Når det gjeld midtdelen om allmenne

informasjonshensyn, så er den heilt skivebom. Det er eit skrikande behov for at me dreg temaet fram og drøftar og reflekterer det frå alle kantar for å finne røtene til desse sjuke vala.»

«At journalister skal unngå beskrivelse av metode er jeg enig i. Dette mener jeg er unødvendig og kan bidra til at noen blir påvirket til å gjøre det samme. Kanskje kommer den personen uansett til å ta sitt eget liv, men vi skal ikke bidra til «tips» om hvordan. Jeg er enig i ordlyden «Vær varsom ved omtale av selvmord og selvmordsforsøk». Dette av respekt til pårørende, men også for å unngå å trigge noen som er på vippepunktet. «Unngå omtale som ikke er nødvendig for å oppfylle allmenne informasjonsbehov». Denne er noe vag. Jeg synes også vi gjør oss litt for forsiktige her. For hva er «nødvendig»? Jeg mener vi må snakke mer om det, og at det er nødvendig - så lenge vi snakker om det i form av at det finnes en utvei. Som feks XL-saken jeg skrev for NRK - om Marius i Valdres som sier vi må snakke mer om selvmord. Problemet i bygda der er jo at de ikke snakker om dette. Etter omtalen snakker de mer om temaet, og mange har takket oss for at vi skrev denne saken. Det viser at slik omtale er viktig og sårt trengt. Men når det kommer til breaking så mener jeg vi bør unngå å omtale selvmord, da det etter min mening ikke har annen verdi enn klikk. Hvilken verdi har det for leseren at det dødsfallet på E6 var et selvmord, med mindre saken er laget for å skape åpenhet og håp?»

«I mange år har jeg vært fortvilet over norsk presses unnløstelse, og har påtalt dette. Copycat-undersøkelsene til grunn for restriktiv omtale har feilaktig (på flere måter) blitt lagt til grunn for å omtale selvmord. Det ble noe bedre da man ble enige om å omtale selvmord «fenomenologisk», men likevel er standarden vår helt håpløs. I møte med etterlatte opplever de at pressens taushet er en ytterligere byrde. Dette har vært åpenbart lenge, og redaktørforeningen særlig har hindret en intellektuell tilnærming til problematikken.»

«Viktig å holde metode unna. Jeg opplever at:

- Vi har gjennomtenkt håndtering av temaet og omtaler det både som et samfunnsproblem og på individnivå.*
- Vi har etikken påskrudd og fingeren klar på bryteren til varselampene.*
- Vi har god kommunikasjon med pårørende.*
- Vi har sider av temaet vi ennå ikke har berørt.»*

«Vi er på ein måte med på å stigmatisere ved å ikkje omtale, litt slik det før var når det gjaldt psykisk sjukdom. Vi bør ha respekt for det valet den døde tok, som vedkomade truleg meinte var til det beste totalt sett både for seg sjølv og kanskje også andre.»

«Jeg synes vi kan omtale selvmord som noe som har skjedd, uten nødvendigvis å tenke så mye på "det store samfunnsproblemet".»

«Jeg opplever redaktørenes føringer som svært uklare på dette området.»

«Jeg mener norske medier svikter sin samfunnsoppgave i dag ved å ikke omtale selvmord. Det er en nærmest religiøs etterlevelse av en utdatert regel.»

Jeg kjenner de presseetiske grensene for selvmord, men opplever at mange mellomledere kvier seg for omtale av selvmord selv om det er innenfor det etiske rammeverket.

«Jeg har jobbet med et av de største journalistiske prosjektene rundt selvmord, så jeg kan ikke si at jeg unngår det, men samtidig har jeg en respekt for at det for de nærmeste kan være sårt og vanskelig og at vi må være varsomme av hensynet til dem og til de døde. Selv om noe er vanskelig betyr det ikke, at vi ikke skal lage journalistikk på det.»

«Jeg har i lang tid ønsket en mer åpenhet i mediene om selvmord og tror det er i god stil med den nye generasjonen kommende avislesere som også er vokst opp med en annen åpenhet. Men som utdannet journalist i 2017 kommer man ut til et medielandskap i full radio silence ang. temaet, i hvert fall i de mindre redaksjonene. De nasjonale mediene har ikke hatt den samme munnkurven føler jeg, men det er nok også viktig for lokalsamfunn å kjenne at lokalavisa tar opp emnet.»

«De gangene jeg har skrevet om selvmord har det vært i samråd med de pårørende. Å skrive om selvmord i en kort hendelssak syns jeg er vanskeligere mtp de pårørende og at ikke saken «matcher» alvoret i innholdet.»

«Jeg tror vi trenger litt mer veiledning enn i dag.»

«I dag praktiseres tilbakeholdenhet i det små (notiser, nyhetsmeldinger, løpende dekning av hendelser som kan være både ulykke eller selvmord), mens man i større artikler/innslag ofte går inn i både konkrete historier, metoder og andre sider av selvmordsproblematikken. En eventuell ny formulering bør ikke lages slik at vi i stedet får en forflatning, der selvmordshistorier, metodikk og slikt omtales med letthet og i forbifarten.»

«Hvordan løse problemet med selvmordsforsøk? Altså der vi rykker ut på nødetatoppdrag til noe som kan se ut som en ulykke, men som der og da eller senere viser seg ikke å være det - det hele var en villet handling? Og så overlever vedkommende, som etter all sannsynlighet har vært i en svært vanskelig situasjon, kanskje har store skader etter dette, og vi har omtalt "ulykken" som blålyssak?»

«Et noe uklart punkt om et så vanskelig tema, kan bidra til beslutningsvegring.»

«Det står egentlig bare hva man IKKE kan skrive...»

«De to unngå-formuleringene fører trolig til en unødvendig begrensning av omtalen av selvmord. De kan skape og usikkerhet og motstand hos både journalister og redaktører. Viktige saker av samfunnsmessig betydning og viktige offentlige debatter kan gå tapt.»

«Vi hadde et eksempel på dette nylig: Stor aksjon med politi, helse, røde kors, redningshelikopter etc. Aksjonen foregikk synlig for "alle". Politiet sa til oss med en gang at de lette etter en kvinne de trodde hadde tatt selvmord. Vi endte med å skrive at de lette etter en kvinne, men unnlot å nevne selvmord, og som i eksempelet - ikke mistanke om noe kriminelt etter at hun var funnet.»

Om casen i spm 6: «Denne vanskelige situasjonen har vi vært i flere ganger. Ved å ikke omtale at personen i hele tatt ble funnet skaper blir jo lokalbefolkningen stående igjen som spørsmålstejn.»

«Av og til veit me jo ikkje om det er sjølv mord når ein aksjon startar, men når me forstår det, sluttar me som oftast å skriva om det, og det verkar jo veldig rart for lesarane våre. Me får på ein måte ikkje lov å gjera ferdig jobben vår.»

«Vi valgte å lage en podkastserie (i DN) der vi brukte to av episodene på selvmordsforsøk, men da var vi nøye med at personene det gjaldt, i slutten av episoden, fortalte om hvorfor de likevel valgte å leve, og hva som har gjort at de har fått det bedre. Vi har stor tro på Papageno-effekten.»

«Vi snakker ofte om ulike ting her. Vi skal selvsagt ta hensyn til etterlattes ønsker og behov i en sjokksituasjon og være forsiktig med å omtale selvmord i raske nyhetshendelser. Problemet er når vvp også griper inn i deknningen av selvmord som samfunnsproblem og tema i de mer analytiske og granskende delene av journalistikken. Som redaktør og etterlatt etter selvmord kjenner jeg på et stort savn etter informasjon og fokus på selvmord. Analysene av problemstillingen i norsk journalistikk er ofte virkelighetsfjerne og frakoblet det som faktisk skjer i folks liv, og det gjør oss dårligere rustet til å gjøre noe med det. Men det er altså noe annet enn om vi skal skrive «mannen som var savnet tok sitt eget liv ved å skyte seg i skogen» som oppfølger på en savnet-melding.»

«Vi snakker for lite om døden, savnet og livets motbakker generelt.»

«Synes det er feil å ikke omtale store utrykninger som handler om personlig tragedie eller psyke.. Vi må finne en måte å omtale det på. Det blir et rart tomrom for publikum når vi ikke omtaler en stor væpnet aksjon.»

«Vi har i den senere tid hatt flere artikler om psykisk helse i avisa Valdres, også om selvmord. Vi har vært mer åpne om selvmord enn noen gang i "Valdres", men det er jo også fordi det har vært så mange tilfeller av det i dalføret. Avisen Valdres ble også kritisert indirekte for ikke å skrive om dette. Det ble rett og slett forventet. Alle tilfellene førte til en endring hos oss, noe annet var ikke mulig skulle vi være en seriøs aktør som tok opp sentrale tema.»

«Selvmord er komplisert, ikke bare på grunn av VVP, men like mye fordi fagfolkene vi konsulterer med er svært uenige. I tillegg mangler det forskning. Werther-effekten er godt kjent, men vi vet mindre om Papageno-effekten. (Altså historier om at det likevel kan gå godt) Den er det forsket mindre på. Vi i pressen bør dekke det som et samfunnsproblem, men ønsker selvfølgelig ikke å bidra til at flere tar sitt liv. NRs veileder og gode rådgivning er viktig. Det er også de mange gode og rystende journalistiske prosjektene som er laget om selvmord i seriøse redaksjoner de siste årene. Det er for enkelt å slå fast at pressen ikke skal omtale metode, slik Vær Varsom-plakaten er formulert i dag. I en del tilfeller er metoden det viktige å fortelle om - som når unge inspirerer hverandre til å sulte ihjel på sosiale medier.»

«På tide å sidestille selvmord med andre dødsfall»

«Kan bidra med en konkret erfaring med en konkret satirisk sketsj som ble kritisert fordi den inneholdt en kjent selvmordsmetode. Erfaringene som jeg og etikksjef Per Arne Kalbakk gjorde i den sammenhengen belyser ett av problemene med punktet, og også delvis VVP iht humor/satire generelt.» (7-54)

«Jeg synes generelt det er et vanskelig område å jobbe med. Men det største problemet er at politiet som kilde prøver å være vår redaktør ved å holde tilbake viktig informasjon. Vi vet, på bakgrunn av at vi har VVP i ryggmargen, hva som er greit eller ikke greit å publisere.»

Melder seg: «Er generelt for åpenhet om selvmord der det er passende. Men tror det er verdt å tenke på at hvis VVP liberaliseres på dette punktet kan det føre til at selvmord omtales mer av alle medier og at det da kan bli mye, hvis for eksempel flere medier skriver om det samtidig innenfor samme tidsrom. Jeg utdyper gjerne synspunktene mine ved interesse.» (7-101)

«Det er et etterlengtet arbeid dere gjør! Sjølmord er fortsatt skambelagt i vår kultur, vi mangler språk for det, og da er media viktig for å bygge broer, ikke lukke dører med en stummende taushet.»

Case? «Bra at dere tar tak i det. Vi/jeg jobber med en serie om selvmord som vi skal kjøre i vår/vinter. Og oppstarten er utsatt pga et ferskt selvmord i nærmiljøet.» (7-120)

OM SMITTEEFFEKT:

«Vi journalister kan ikke vurdere om omtalen vår av selvmord vil føre til «flere selvmordshandlinger».

«Sjølv har eg skrive om ein som prøvde å ta livet sitt, og vi fortalte om metoden. Trur ikkje fleire fekk lyst til å ta livet av den grunn.»

«...Jeg skulle gjerne visst hva forskningen sier om dette nå før jeg tok stilling til hvordan formuleringen i Vær varsom bør være.»

«Det er rimelig vanskelig å være sikker på hvilke forhold som kan bidra til å utløse andre selvmordshandlinger. Dermed blir det tryggest å unngå all omtale av selvmord.»

«Det er en enorm vegring mot å omtale selvmord og selvmords-metode, av frykt for at det skal utløse nye selvmord. Opplever dette som en temmelig psykotisk ide. Blir som at vi ikke omtaler drap ved skyting, fordi det kan gi andre en ide om å begå drap ved skyting. Resultatet er uholdbart, og også umyndiggjørende overfor dem som har tatt et valg om å drepe seg selv. Ser ingen grunn til å gjøre unntak fra utgangspunktet i VVP, om at vi ikke skal "rapportere om det som skjer", når det som skjer er at noen velger å drepe seg selv.»

«Flere er redde for å skrive om selvmord i frykt for smitteeffekt, men det er ikke det å skrive om selvmord i seg selv som utløser flere selvmordshandlinger men MÅTEN man gjør det på. Jeg tror det er viktig og en del av pressens samfunnsoppdrag å omtale selvmord. Det tar liv

av så mange nordmenn hvert år og samfunnet har ikke noe å vinne på at dette forblir tabu eller udekket av pressen. Paragrafen slik den er i dag fremstår utdatert, vi trenger en ny formulering som kan gi gode råd og føringer så man omtaler selvmord med kunnskap og etisk bevissthet.»

«Det er umulig å si hva som er «andre forhold som kan bidra til å utløse flere selvmordshandlinger». Man bør være varsom med å omtale metode, men jeg tror mange journalister tror at ved å omtale selvmord utløser man et ras av folk som tar livet sitt. Dette stemmer neppe. Ved å unngå å opplyse om at en person har tatt livet sitt ved eks brå bortgang bidrar pressen til å stigmatisere og mystifisere et stort samfunnsproblem. Vil gi NRKs artikkel om selvmord i Valdres ros for å gjøre det lettere å snakke om selvmordstanker. Selvmord krever flere liv årlig enn drepte i trafikken, å ha slike tanker er ikke helt uvanlig blant folk som sliter. Vi journalister må være varsomme, men etter mitt syn er paragrafen utydelig og noe utdatert.»

«Stol på forskerne når det gjelder omtale av selvmord! Det er forferdelig hvis vi som journalister blir pålagt å omtale hendelser på en måte som skaper smitteeffekter og flere selvmord i samfunnet.»

«All kommunikasjon/medieomtale har ulike effekter, både positive og negative. Det oppleves som litt rart å ha et eget punkt om selvmord for å "hindre smitteeffekter", mens man ikke har det om for eksempel terror, hvor smitteeffekten åpenbart er mye større og mye farligere.»

KONKRETE FORSLAG TIL ENDRING AV 4.9

«Unngå omtale som ikke er i tråd med de pårørendes ønske.»

«Selvmord omtales gjerne i omskrevne vendinger, som "valgte å forlate oss". Hovedfokus for en omtale bør være hvordan omtale innvirker på de etterlatte. Det kan formuleres i et vvpunkt»

«Jeg synes punktet bør skille mellom nyhetsaker om selvmord, f eks folk som tar livet sitt ved å hoppe fra broer osv, og grundige saker som beskriver selvmord som et samfunnsproblem. For sistnevnte type saker er det viktig at vi skriver, gjene med case, selv om det ikke er nødvendig å beskrive metode. Og punktet slik det er i dag skaper unødvendig usikkerhet om dette.»

«Formulering er tydelig, men jeg er uenig i at selvmord kun bør omtales for å oppfylle allmenne informasjonsbehov. Det gjør terskelen høy for enkelttilfeller og fører til at det allmenne informasjonsbehovet ikke blir dekket. Setning to bør strykes.»

«Det burde endres til å bli en mer oppfordrende paragraf, altså snu på den, slik at det feks står: man kan omtale selvmord, hvis det ikke er tungtveiende grunner til ikke å gjøre det.»

«4.9 bør fjernes, da samme aktsomhet som i kriminalsaker, ulykker og sensitivt helsestoff er gjeldende. Forskning knyttet til omtale av selvmord er sprikende og gir ikke noen fasit for hvordan pressen skal forholde seg.»

«Ordlyden om å være varsomme med å omtale metode bør beholdes, men ordlyden "unngå omtale" bør endres. Formuleringen bør være slik at det fremgår at samfunnsproblemet selvmord kan og bør omtales, så lenge det gjøres varsomt og respektfullt.»

«Setningen "Unngå omtale som ikke er nødvendig for å oppfylle allmenne informasjonsbehov" bør skrives om til "Unngå omtale som ikke er i tråd med de pårørendes ønske" eller noe sånt. Åpenhet rundt temaet bør ikke i seg selv være farlig, men metode osv må gjerne forbli et tema som ikke får oppmerksomhet.»

«Punktet om metode bør opprettholdes, men ellers er tiden godt moden for en større åpenhet rundt selvmord i media. Media må speile samtiden vi lever i ettersom åpenheten rundt selvmord i samfunnet er mye større enn tidligere.»

«Synes formuleringen «en villet handling» er tilfredsstillende.»

KRITIKK AV UNDERSØKELSEN/PROSESSEN

«Jeg synes disse spørsmålene er ledende og uklare. Det fremstår som om målet er å myke opp paragrafen. At man har bestemt seg for at paragrafen bidrar til mindre omtale av selvmord. Hva om man mener at paragrafen må strammes inn? At det allerede er for mye omtale og føleri rundt dette? Hva med forskningsbaserte argumenter?»

(til spm 4)

«Spørsmål e er en selvfølgelighet og fremstår som ledende. Spørsmålet er HVORDAN selvmord skal omtales. Og hvordan man vekter individuelle historier opp mot samfunnsproblemet.»

«Jeg er ikke nødvendigvis enig i at alle selvmord utgjør et samfunnsproblem. Formuleringen virker moraliserende overfor dem som velger vekk livet. Jeg er urolig av at dette tas opp tilsynelatende uten at fagkunnskap om selvmord er innhentet. Dette må fagfolk avgjøre, ikke pressen.» (7-85)